

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických Studií

Bakalárska práca

2016

Jakub Kuchar

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických Studií

Jakub Kuchar

**Skúmanie politickým: Rozbor Machiavelliho
politického myslenia pomocou pojmového
aparátu Carla Schmitta**

Bakalárska práca

Praha 2016

Autor práce: **Jakub Kuchar**

Vedúci práce: **doc. PhDr. Jan P. Kučera**

Rok obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam

KUCHAR, Jakub. *Skúmanie politickým: Rozbor Machiavelliho politického myslenia pomocou pojmového aparátu Carla Schmitta*. Praha, 2016. 31 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut politologických štúdií. Katedra politologie. Vedúci bakalárskej práce doc. PhDr. Jan P. Kučera

Abstrakt

Táto bakalárska práca si dáva za cieľ obohatiť interpretačný diskurz týkajúci sa Niccoló Machiavelliho, skonštruovaním pojmového aparátu z diela Carla Schmitta. V tomto zmysle by autor práce rád priniesol novú perspektívu na dielo, politické myslenie a filozofiu Niccoló Machiavelliho. Koncepty rozoberané v rámci tejto bakalárskej práce zahŕňujú: suverén, výnimka vo vzťahu k pravidlu, politická jednota, politická moc, nepriateľ a intenzita konfliktu, ktoré sú spojené s interpretáciou Machiavelliho diela. Práca rovnako popisuje interpretačný diskurz v rámci Machiavelliho ako taký, aby ho mohla využiť pri zasadení práce do súčasného teoretického rámca. Objavuje možnosť spojenia oboch autorov, v rámci jasne vymedzeného aparátu vypracovaného na základe Schmittovho politického myslenia

Abstract

This bachelor's thesis aims to enrich the interpretative discourse regarding Niccoló Machiavelli, by constructing a notion apparatus deduced from the works of Carl Schmitt. In this way, the author of the work hopes to provide a fresh perspective on the work, political thought and philosophy of Niccoló Machiavelli. Concepts discussed in this bachelor's thesis include: sovereign, exception with relation to norm, political unity, political power, enemy and the intensity of the conflict, which are linked to the interpretative analysis of the work of Niccoló Machiavelli. The thesis also studies the interpretative discourse regarding Machiavelli in it self, as a mean for grounding the thesis, based on current theoretical approaches. It discovers a possibility of linkage

between the two authors, provided the strict apparatus derived from Schmitt's political thought.

Kľúčové slova

Machiavelli, Schmitt, politické myslenie, politická moc, politická jednota, suverén, výnimočný prípad, výnimka

Keywords

Machiavelli, Schmitt, political thought, political power, political unity, sovereign, extraordinary case, exception

Rozsah práce: 40 normostrán (72 125 znakov)

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené
pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe, dňa 13.5.2016

Jakub Kuchar

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval svojmu školiteľovi doc. PhDr. Jan P. Kučerovi, za jeho nekonečnú trpezlivosť pri vedení práce.

Institut Politologických Studií Projekt bakalářské práce

Názov v jazyku práce: Skúmanie politickým: Rozbor Machiavelliho politického myslenia pomocou pojmového aparátu Carla Schmitta..

Kľúčové slová: Machiavelli, Schmitt, politické myslenie, politická moc, politická jednota, suverén, výnimočný prípad, výnimka

Typ práce: Bakalárska práca

Ústav: Katedra politologie (23-KP)

Školiteľ: doc. PhDr. Jan P. Kučera

Anotácia bakalárskej práce:

Cieľom bakalárskej práce je pozrieť sa na politické myslenie Niccoló Machiavelliho z pojmovej perspektívy Carla Schmitta. Skonštruovanie použiteľného pojmového poľa z vybraných diel Carla Schmitta si dáva za cieľ umožniť nahliadnutie rozporuplných interpretácií Machiavelliho diela z novej perspektívy. Okrem samotného výskumu sa teda budem venovať aj predstaveniu aktuálneho teoretického diskurzu v rámci interpretácie daného autora, do ktorého sa pokúsim prácu, na základe výsledkov výskumu, spätne zasadiť. Prácu budem považovať za prínosnú vtedy, ak dokáže poukázať na paralely medzi fundamentálnymi pojmami pri oboch autoroch a zároveň dá dôvod na hlbšiu analýzu Machiavelliho diela skrz Schmittove pojmoslovie.

Zoznam predpokladanej literatúry:

MACHIAVELLI, Niccoló. *Prince & Art of War*. London: CRW Publishing Limited, 2004, 69 Gloucester Crescent, UK. ISBN 978-1-904633-81-5

MACHIAVELLI, Niccoló. *Discourses on Livy*. New York: Oxford University Press, 2008, 198 Madison Avenue, USA. ISBN 978-0-19-955555-0-3

MARCK, Siegfried. *Neo-Machiavellism and Ethical Nihilism*, Ethics. The University of Chicago Press, Vol. 51, No. 2 (Jan., 1941) , pp. 185-199. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2989063>

SCHMITT, Carl. *Pojem politična: text z r. 1932 s předmluvou a se třemi korolárii*. 2. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2013, 124 s. ISBN 9788072984916.

SCHMITT, Carl. *Politická theologie: čtyři kapitoly k učení o suverenitě*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2012, 52 s. ISBN 9788072984015.

SCHMITT, Carl. *Teorie partyzána: poznámka na okraj k pojmu politična*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2008, 52 s. ISBN 9788072984015.

VUJADINOVIC, Dragica. *Machiavelli's republican political theory*, Philosophy and Social Criticism. SAGE Publications, 2014, Vol. 40(1) p. 43–68
Dostupné z: <http://psc.sagepub.com/content/40/1/43.full.pdf+html>

Osnova

1. Cieľ a motivácia výberu témy bakalárskej práce.
2. Štruktúra bakalárskej práce.
3. Teória a metodológia.
  - a) *Rozpor pri interpretácií.*
  - b) *Interpretačné prúdy.*
4. Schmittovo politické myslenie.
  - a) *Politická theologie.*
  - b) *Pojem politična.*
  - c) *Teorie partyzána.*
5. Machiavelliho politické myslenie.
  - a) *Vladár.*
  - b) *Úvahy o prvej dekáde Tita Livia.*
  - c) *Umenie vojny.*
6. Výsledky analýzy
7. Záver
  - a) Sumarizácia bakalárskej práce.
  - b) Zistenia a odporúčania.

Obsah

1. ÚVOD	2
1.2 ROZBOR LITERATÚRY	2
2. METÓDA SKÚMANIA PRÁCE	2
3. <i>Teoretická časť</i>	3
3.1 MACHIAVELLIHO ROZPOR	3
3.2 INTERPRETAČNÉ PRÚDY	5
3.2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ V KONTEXTE PRÁCE	7
4. VÝSKUM	8
4.1 ÚVOD	8
4.2 TVORBA POJMOVÉHO APARÁTU	9
4.2.1 <i>Politická theologie (1922)</i>	9
4.2.2 <i>Pojem politična (1932)</i>	13
4.2.3 <i>Teórie partyzána</i>	16
4.2.4 <i>Machiavelli v Schmittovi</i>	19
4.3 SKÚMANIE MACHIAVELLIHO	20
4.3.1 <i>Autenticita umenia vojny</i>	21
4.3.2 <i>Suverén a decise</i>	21
4.3.3 <i>Násilie v rámci politiky = nepriateľ</i>	24
4.3.4 <i>POLITICKÁ MOC</i>	24
4.3.5 <i>Vnútorne štiepenie</i>	26
4.3.6 <i>Konvenčný nepriateľ</i>	27
4.4 ZHRNUTIE	28
5. ZÁVER	29
SUMMARY	29
BIBLIOGRAFIA	30

1. Úvod

K zvoleniu témy tejto bakalárskej práce ma viedlo niekoľko pohnútok.

V prvom rade, o politické myslenie Niccoló Machiavelliho sa zaujímam už od svojich stredoškolských čias a vždy rád využijem možnosť spracovať jeho dielo z novej perspektívy.

Ďalším dôvodom pre voľbu témy bol fakt, že som v rámci svojej bakalárskej práce chcel rozpracovať ako tézu s filozofickým zameraním, ktoré považujem za ústredné v rámci svojho študijného odboru, ale zároveň aj tézu, ktorá by poskytla priestor na určitú pridanú hodnotu akademickému diskurzu v rámci svojej domény. Práve to poskytuje pohľad pomocou pojmového aparátu Carla Schmitta, ktorého politické myslenie som počas vypracovávania práce so záujmom študoval.

Práca si dáva za cieľ rozšíriť interpretačný diskurz v rámci diela Niccoló Machiavelliho o pohľad cez pojmový aparát Carla Schmitta. Očakávam, že konštruktívne doplní prebiehajúcu akademickú debatu, ktorá o interpretácii Machiavelliho, naprieč storočiami, stále prebieha. Jej zasadením do teoretického rámca, ktorý predstavujem v teoretickej časti práce, bude možné so zisteniami koncepcie pracovať aj budúcnosti, čím by som rád pokryl potenciálnu využiteľnosť práce a jej zistení.

Prácu člením na niekoľko hlavných častí, z ktorých každá plní špecifickú úlohu. V metodologickej časti popisujem spôsob, akým budem v rámci tejto práce vykonávať výskum a ako toto zapadá do teoretického rámca, ktorý hlbšie rozoberám v svojej samostatnej kapitole. V rámci popisu teoretických východísk sa venujem trom hlavným interpretačným prúdom, ktoré v závere kapitoly v krátkosti komentujem. Výskumnú časť delím na dve časti, z ktorých každá sa vnútorne člení na viacero podkapitol. V Schmittovej časti analyzujem zvolenú primárnu literatúru, aby som z nej vytvoril kompaktný pojmový aparát. Následne tento pojmový aparát používam na interpretáciu Machiavelliho diela a poukazujem na momenty, ktoré v tomto smere vytvárajú ucelený kontext. Záverom svoje zistenia zhrňujem a spätne sa pokúšam o zasadenie práce do teoretického východiska.

2. Metóda skúmania práce

Pre výskum tejto bakalárskej práce je najbližším východiskom konceptuálna analýza, tak ako ju prezentuje John Gerring (Gerring 2012: 107-140). Primárne však princípy popísania faktického a udržania konzistentnosti v rámci zvolených pojmov

konceptualizácie, bez ktorých by nebolo možné udržať kompaktnosť diškurzu v rámci tejto bakalárskej práce.

Pre praktickú časť práce s filozofickým textom čerpám z metódy interpretácie, ako ju popisuje Miroslav Petříček (Petříček 2011: 41-58). V rámci svojej kapitoly ukazuje interpretačné nástroje na príklade komparatívnej analýzy textov Baudelaira a Edgara Alana Poea, ktorú po celý čas dopĺňa o hlbší teoretický výklad, a ktorou sa snaží o vytvorenie jednotiaceho, vysvetľujúceho kontextu. Vzhľadom na to, že mi detailnejší rozbor danej metódy nie je známy, som nútený si vystačiť s uvedeným.

Na základe uvedeného sa pokúsim o vytvorenie pojmového aparátu vychádzajúceho z diel Carla Schmitta *Politická theologie*, *Pojem politična* a *Teorie partyzána*, ktoré prebehne pomocou konceptuálnej analýzy a ktoré budem miestami podporovať aj sekundárnou literatúrou.

Pomocou vytvoreného pojmového aparátu budem v dielach Niccoló Machiavelliho *Vladár*, *Úvahy o prvej dekáde Tita Livia* a *Umenie vojny* hľadať kontextuálny rámec pomocou interpretácie zvolených momentov, na základe ktorých sa budem snažiť nájsť konceptuálne podobnosti.

Pre teoretické zasadenie bakalárskej práce bude dôležité popísať súčasný stav vedeckého poznania pri interpretácii Machiavelliho diela tak, aby bolo možné v rámci neho bakalársku prácu zaradiť a nastaviť tak jej ďalšiu použiteľnosť. Tomu sa rozsiahlejšie venujem, a postup aplikovaný pri zaradení práce bližšie opisujem, v nasledovnej kapitole.

3. Teoretická časť

3.1 Machiavelliho rozpor

Myšlienkový rozpor v Machiavelliho ústredných dielach, vo *Vladárovi* a v *Úvahách o prvej dekáde Tita Livia*, je úplne zjavný (Znoj, Bíba 2007: 15). Ak pomineme samotný obsah oboch diel a v ňom prítomné rozpory, ktoré sú imanentné v ideách o, a prístupoch ku vláde, zhmotňujúce sa v protiklade podpory vzájomne sa popierajúcich systémov vládnutia, táto očividnosť vystupuje na povrch už pri autorovom venovaní v úvode obidvoch kníh. Poukaz na fakt, že sa týmto dielom vyhne bežnej praxi spisovateľov, ktorí „zaslepení ctižádostí a chamtivostí“ (Machiavelli 2001: 155-156, 2007: 13-14) velebia adresáta – panovníka, vo venovaní *Úvah o prvej dekáde Tita Livia* Zenobiovi Buondelmontimu a Cosimovi Rucellaiovi, stojí na prvý pohľad v priamom rozpore ku pochlebovačnému venovaniu *Vladára* „vznešenému Lorenzovi

Medicejskému“ (Machiavelli 2001: 17-18, 2004: 9-10). Úplný záver venovania Vladára, tento konflikt ešte väčšmi podčiarkuje: „A shľadne li někdy Vše (Vaše, pozn. aut.) Výsost k nám do nížin, shledá, jak nespravedlivě mě osud soustavně stíhá“ (Machiavelli 2001: 18, 2004: 10). Čo môže byť zdrojom tohto rozporu¹ je otázne. Machiavelli vo venovaní *Úvah o prvej dekáde Tita Livia* v niekoľkých pasážach poukazuje na naliehanie Zenobia a Cosima vo veci napísania knihy. Formulácia poukazuje tiež na pravdepodobne blízky vzťah autora a recipientov diela (Machiavelli 2001: 155-156, 2007: 13-14).²

Pokiaľ by sme sa nechali viesť touto interpretačnou líniou, mohli by sme usúdiť, že rozpor tkvie v čisto praktických súvislostiach Machiavelliho života a nie v rámci jeho politického myslenia ako takého. Poznámka o zaliečaní sa vladárom môže byť v jeho podaní pokus o sebaironické ospravedlnenie sa dobrým priateľom, alebo len istá forma interného humoru.³ Takúto interpretáciu by mohlo hypoteticky podporiť aj zhrnutie Milana Znoja a Jana Bíbu, keď spomínajú Machiavelliho ťažkú životnú situáciu počas exilu ako jeden z ústredných momentov jedného z uznávaných interpretačných prúdov rozkolu. Dôkazovým materiálom s ktorými narábajú proponenti uvedeného prúdu sú, okrem iného, sťažnosti na zlú životnú situáciu,⁴ ktoré adresuje Machiavelli svojim známym v listoch (Znoj, Bíba 2007: 15).⁵

Tento prúd je v kontraste ku názorom, že *Vladár* a *Úvahy o prvej dekáde Tita Livia* ilustrujú určitý posun, vývoj jeho politickej filozofie (Znoj, Bíba 2007: 15). V skratke, že Machiavelli prehodnotil svoje názory z *Vladára*. To ale spochybňuje akademická zhoda na fakte, že obidve diela vznikali súčasne (Znoj, Bíba 2007: 15).

Na tomto pozadí sa tvoria teoretické prístupy, z ktorých čerpá skúmanie autorovho života, jeho súborného diela a – v našom prípade – najmä jeho politického myslenia. Milan Znoj a Jan Bíba, vo svojej kapitole *Machiavelli v súčasnej politické*

¹V tomto prípade rozporu týkajúceho sa výhradne venovaniam oboch kníh.

²V prípade obidvoch potvrdzuje familiárny vzťah, okrem iného, ich prítomnosť v dialógoch diela *Umenie vojny*, ako priamych účastníkov diskusie. V Cosimovom prípade dokonca aj dojemná spomienka v prvej knihe *Umenia vojny* (Machiavelli 2001: 81, 2004: 195).

³Nie je ale v intenciách tejto práce na túto otázku podať uspokojivú odpoveď, vzhľadom na to, že taká by vyžadovala omnoho obsiahlejšiu interpretáciu, podloženú konkrétnym historickým výskumom, a teda aj samostatnú prácu na danú tému. V tomto prípade sa jedná skôr o autorovu polemiku a rozvedenie jednej z možných interpretačných rovín.

⁴V tomto prípade najmä v zmysle neúprosnej chudoby, ktorej musel on a jeho rodina dennodenne čeliť, ale nemôžeme marginalizovať ani utrpenie, ktoré mu mohlo spôsobiť znemožnenie účasti na florentskom verejnom živote. (Machiavelli 2004: 164-169)

⁵Najznámejším je v tomto prípade Machiavelliho list Francescovi Vettorimu z 10. Decembra 1513. (Machiavelli 2004: 164-169)

teorii a naše diskuze, z ktorej čerpám už vyššie, predstavujú ucelenú sondu týchto prístupov (Znoj, Bíba 2007: 13-30). Ich zhrnutie budeme považovať ako východzie pre teoretické zarámovanie tejto bakalárskej práce.

3.2 Interpretačné prúdy

Prvú interpretačnú rovinu tvorí „[...] jakési zploštění Machiavelliho díla. [...] [interpretace, pozn. aut.] zdůrazňují jenom jednu stranu uvedeného paradoxu a tu druhou úmyslně pomíjejí, snižují její význam, ubírají jí na autentičnosti či ji chápou jako ironii, nebo dokonce satiru.“ (Znoj, Bíba 2007: 15-16)⁶ Toto sploštenie sa delí na dva tábory. Jeden zastáva pohľad na autora cez *Vladára*, či už v rámci rôzneho rozpätia negatívnych predpojatí a osobných hodnotových súdov⁷ alebo ako strohé, hodnotových súdov zbavené, konštatovanie faktického zrkadlenia politickej praxe (Znoj, Bíba 2007: 16-17). Druhý naopak skrz *Úvahy o prvej dekádě Tita Livia* číta Machiavelliho s republikánskym zreteľom. Vrcholom tohto prístupu je interpretácia J. J. Rousseaua, ktorá vo vzťahu ku celej Machiavelliho tvorbe zastáva krajne apologetickú podobu: „[...] ve skutečnosti vzdělává lid o pravé povaze vladařů.“ (Znoj, Bíba 2007: 18)

Práve bezprostredný historický prúd reakcie na Machiavelliho *Vladára* dal vzniknúť dnešnému poňatiu slova „machiavellizmus“ spolu s jeho skloňovaniami a ďalšími odvođeniami (Machiavelli 2004: 429-439). Tento význam je v celej svojej hĺbke priliehavo vystihnutý v tretej časti Shakespeareovej hry Henrich VI:

„Chameleónu barvy přidat mophu,
pro zisk se měnit jako Proteus
a učit vraždě Machiavella.“ (Shakespeare, 1964)

Samotná história machiavellizmu ako interpretačného prúdu Machiavelliho diela je ale tak rozsiahla, že pre potreby tejto práce je postačujúce uviesť fakt, že jednoducho existovala.

---

⁶Zámerne používam plnú citáciu, pretože sa domnievam, že parafráza by bola vo vzťahu k obsahu príliš deformačná.

⁷Prevažne nábožensky motivovaných.

Druhá interpretačná rovina predstavuje snahu o zjednotenie rozporov v rámci Machiavelliho diela jednotným výkladom.⁸ Milan Znoj a Jan Bíba uvádzajú ako príklady Ernsta Cassirera, Benedetta Croceho, Isaiaha Berlina a Antonia Gramsciho (Znoj, Bíba 2007: 18-20).

Cassirer prináša z uvedených asi najrozporuplnejší model. Okrem výčitky od dvojice autorov, ktorá priamo smeruje na rozpor pri dvadsiatej-šiestej kapitole *Vladára* (Znoj, Bíba 2007: 18-19),⁹ je predsa nemožné odosobniť postavu, ktorej život bol tak pevne spätý s praktickým výkonom politického povolania, od myšlienok a ideí, ktoré sa tohto výkonu priamo týkajú.

Croceho interpretácia je pre nás dôležitá najmä pre spomenutie násilia v priamej súvislosti s politikou (Znoj, Bíba 2007:19). Práve to je integrálnou súčasťou Schmittovho vnímania politickej moci a rovnako aj ústredným momentom skúmania tejto bakalárskej práce. S Berlinom sa ale rozchádza v poňatí vzťahu politiky a morálky v Machiavelliho politickej filozofii. Na prvý pohľad nemusí byť rozdiel medzi Benedettom Crocem a Isaiahom Berlinom, na ktorý upozorňujú Znoj a Bíba (Znoj, Bíba 2007: 19), až tak viditeľný. Ide ale o zásadný konceptuálny rozdiel, napriek tomu, že majú k sebe bližšie omnoho viac, ako ku zvyšným interpretáciám. Je to rozdiel medzi vyňatím politiky z morálky ako takej, oproti vyňatiu politiky z určitého zaužívaného morálneho rámca.¹⁰ Problém s touto Croceho zdánlivo absolútnou „extramoralitou“ (Znoj, Bíba 2007: 19) politiky je ten, že samotná sféra politiky a jej aktéri sa budú vždy riadiť určitou normou, ktorá bude tým pádom tvoriť obsah politickej morálky, a to aj v prípade, že by takou normou malo byť neriadenie sa žiadnymi pravidlami.

Antonio Gramsci prichádza s interpretáciou nápadne pripomínajúcou, už spomínanú, rousseauovskú. Rozdiel je opäť v konceptualizácii interpretácie, v jej rozvedení do ďalšej roviny, ktorú predošlá téza naznačuje len nepriamo. Nie len, že si Machiavelli dáva za cieľ vzdelávať ľud o praktikách vladárov, jeho dielo je snahou o revolučnú zmenu spoločnosti (Znoj, Bíba 2007: 20). Inými slovami, jeho didaktika nepramení len z nezištného altruizmu, ale z vysoko angažovaného pohľadu na politiku a spoločenské dianie, na ktoré sa skrz ňu snaží pôsobiť. Tento prístup je možné evidentne

---

⁸V ideálnom prípade aj výklad, ktorý v rámci jednotiacej roviny tento rozpor vysvetľuje.

⁹„Výzva k osvobození Itálie od [zahraničních, pozn. aut.] barbarů“ – „Exhortation to deliver Italy from foreign barbarians“ [Machiavelli 2001: 73, 2001: 129].

¹⁰Autori uvádzajú napríklad vymedzenie voči kresťanskej morálke, ktorá je v tomto kontexte s politickou morálkou nekompatibilná (Znoj, Bíba 2007: 19).

postaviť do kontra-pozície ku prístupu Ernsta Cassirera, ktorý sa snaží akúkoľvek Machiavelliho praktickú politickú angažovanosť z jeho diela vymazať.

Posledný interpretačný prúd reprezentuje tzv. cambridžská škola, ktorej hlavný predstaviteľia sú Quentin Skinner a J. G. A. Pocock (Znoj, Bíba 2007: 21). Napriek odlišnostiam vo svojom bádaní sa obaja snažia dielo zasadiť do širšieho literárneho, historicky-politického a filozofického diskurzu, na základe ktorého potom dielo interpretujú.

Pocock sa cez idey obsiahnuté v rámci zvolenej množiny diel snaží prepracovať ku širšiemu diskurzu a tým popísať spoločenskú prax, akýsi duch doby - zeitgeist, ktorý tieto idey tvoril. Cez rozbor diela sa snaží postaviť širší rámec porozumenia danej doby, dielo samotné je len nástrojom na toto spoznávanie. Dielo vysvetľuje dobu.

Skinnerove skúmanie Machiavelliho prebieha na pozadí rozsiahlej metodológie, ktorou sa cambridžská škola preslávila (Znoj, Bíba 2007: 22). Jeho interpretácia čerpá z predpokladu intenzívnej súvislosti medzi literárnym dielom a literárnym žánrom, ktorého je súčasťou. Dielo je zrkadlom žánru, kopíruje jeho vývoj a turbulencie, rovnako ako aj jeho zaužívané konvencie. A pri interpretácii diela nesmie byť tento vzťah ani na okamih spustený zo zreteľa. Žáner vysvetľuje dielo.

Práve jedno z diel skúmaných touto bakalárskou prácou, Machiavelliho *Umenie vojny*, príkladne podporuje funkčnosť Skinnerovho prístupu. Zaradenie tohto diela do literárneho žánru a žánrovej tradície je absolútne kľúčové pre akékoľvek ďalšie narábanie s ním. V prípade, že sa predpokladá jeho žánrová príslušnosť ku platónskemu dialógu, je možné s ním narábať ako s dielom explicitne obsahujúcim politické myslenie Niccoló Machiavelliho. V prípade, že nie, postaviť na ňom akúkoľvek interpretáciu by vyžadovalo nielen obстоjný biografický a historický výklad, ale aj striktné vymedzenú konceptualizáciu, čo by sa na výslednom diele, v porovnaní s dielami, pri ktorých je myšlienkový vklad autorov neoddiskutovateľný, pravdepodobne podpísalo nielen veľmi zložitým využitím získaných poznatkov, ale aj nízkym rozsahom využiteľnosti takýchto poznatkov vôbec.¹¹

3.2 Teoretické východiská v kontexte práce

Pre túto bakalársku prácu je apriórne zaradenie do jedného zo spomínaných východísk pomerne zložitá, vzhľadom na to, že po obsahovej stránke sa môže voči

---

¹¹Detailnejšiu analýzu a následne aj môj postoj k žánrovému zaradeniu *Umenia vojny*, rovnako ako poznatky, z ktorých vychádzajú a implikáciami, ktoré zo sebou nesú, predstavím nižšie.

konkrétnej podobe toho či onoho prístupu značne vymedzovať.¹² Rovnako, začlenenie práce do jednej z teoretických rovín interpretácie Machiavelliho diela nie je vôbec nutným počiatočným krokom, bez ktorého by výskumná časť nebola funkčná sama o sebe – je možné, ich vzájomný vzťah nastaviť až spätne, v kontexte prinesených zistení, v závere bakalárskej práce.¹³ Popísanie teoretických východísk a ich konkrétneho prístupu k analýze Machiavelliho diela má za cieľ ilustrovať súčasný stav, ktorý je mi známy a ktorý som tiež bral na zreteľ pri zaramovaní bakalárskej práce do konkrétnej výskumnej otázky tak, aby bolo skúmanie a jeho výsledok vo vzťahu k tomuto stavu konštruktívne.

Osobne si tiež dokážem predstaviť spojenie druhej a tretej interpretačnej roviny, napriek odlišným východiskám.¹⁴ Obe sa totižto snažia nájsť moment, ktorým je možné uchopiť Machiavelliho dielo koncepčne a kompaktne s ním pracovať (Znoj, Bíba 2007: 15-18). Práve do takejto línie by mohla prispieť aj moja práca, napriek tomu, že sa nesnaží priniesť hypotézu aplikovateľnú plošne.¹⁵

4. Výskum

4.1 Úvod

Ako Machiavelli, tak aj Schmitt, sú autori, v ktorých živote a diele je možné nájsť mnoho rozporov (Ottmann 1993: 59-87, Bondanella, Bondanella 2007: VII-XXII). Napriek tomu, že mi ich životné osudy nie sú neznáme, nepokladám ich detailnejší biografický rozbor za potrebný. Ich interpretáciu prinášam na základe primárnych zdrojov, prípadne na základe sekundárnych interpretácií, ktoré náležito popisujem, preto si dovoľm biografickú časť vypustiť. Obávam sa, že taký postup by mohol zmiast'

---

¹²Ako najväčší nedostatok spomínaných jednotiacich teórií vnímam úsilie o zovšeobecnenie za každú cenu. Ako je možné Machiavelliho označiť za nezaujatého pozorovateľa politických fenoménov, tvárou v tvár explicitnému poukazu na rozpor, ktorý takýto pohľad vytvára, dokonca, v rámci jedného diela (Znoj, Bíba 2007: 18-19)? Nehovoriac o neoddiskutovateľných, biografických faktoch, ktoré ale na tomto mieste nie je vhodné – a ani nutné – rozoberať do hĺbky. Riešením rozporu v Machiavelliho politickom myslení sa stáva jeho stupňovanie *ad absurdum*, a to namiesto posunutia diskurzu konštruktívnym spôsobom dopredu, nadviazaním na výsledky poznávania jednoduchou prestavbou vlastnej teórie, tézy alebo aspoň konceptuálneho rámca predpokladov. Práve takého zovšeobecňovania sa chcem vo svojej práci vyvarovať.

¹³Zároveň je ale dôležité teoretické východiská interpretácie Machiavelliho diela vo svojej celistvosti samostatne popísať tak, aby bolo vôbec možné výsledky výskumu bakalárskej práce do niečoho spätne zasadiť. Skôr sa snažím upozorniť na rovinu nezávislosti výskumu práce, napríklad pre prípad, že ho do žiadnej z uvedených teórií zasadiť možné nebude.

¹⁴Chápem, že práve tie sú primárnym dôvodom rozlíšenia.

¹⁵Výskum by musel byť omnoho rozsiahlejší v prípade, ak by som chcel svoje zistenia uplatňovať na Machiavelliho dielo plošne. Nájdienie momentov odôvodňujúcich ďalší výskum budem považovať v rámci tejto práce za vyhovujúce.

čitateľa, vytvoriť odstup od diskutovaného pojmoslovía a priniesť zdanie, že sa snažím vytvoriť platnú teóriu, zahrňujúcu súhrnné dielo oboch autorov, čo vôbec nie je cieľom tejto bakalárskej práce.

Rovnako je cieľom mojej snahy pojmy popísať tak, aby boli pochopiteľné a uchopiteľné bez akýchkoľvek okrajových znalostí, pričom verím, že práve zvolený postup mi to umožní čo najlepšie.

Pojmový aparát budujem na základe diel *Politická theologie*, *Pojem politična a Teorie partyzána* Carla Schmitta.

Pojmové konštrukcie obsiahnuté v ostatných dielach preberám najmä zo sekundárnej literatúry a z pasáží citovaných v nej. Svoju znalosť nepovažujem za dostatočnú v tom zmysle, aby som ich citoval v podobe primárnej literatúry. Rovnako je ich funkcia v tejto bakalárskej práci skôr okrajová, keďže primárne zdroje pre postavenie pojmového aparátu sú vymedzené jasne.

4.2 Tvorba pojmového aparátu

4.2.1 Politická theologie (1922)

V tejto časti sa budem venovať dielu *Politická theologie*. Tematicky sa dá voľne rozčleniť v rámci následovných rámcových okruhov, ktoré pokladám za obsažné vo vzťahu k ďalšiemu skúmaniu tejto práce: politická teológia ako nástroj popísania praktickej podstaty právnej vedy, suverén a výnimočný prípad, a prehĺbenie argumentácie výnimky vo vzťahu ku pojmu suveréna, ktorý profesor Barša priliehavo nazýva „spor s Kelsenem“ (Barša 2007: 175). Táto rukoväť nám pomôže plynule prejsť ku pojmom v rámci *Pojmu politična*, bez toho, aby bol stratený zreteľ z vykonanej definície pojmov a v rámci tejto identifikácie bude možné na pojmy obsiahnuté v tejto časti nerušené nadviazať.

Politická teológia sa dá všeobecne interpretovať ako pojmový vzťah politiky a teológie (Slováček, 2015: 48-49). U Schmitta naberá viaceré formy, ktoré Slováček delí na tri roviny: vzťah rozumového poznania a viery, vzťah teologického obsahu a politiky a na rovinu vývoja politického, resp. právneho myslenia vo vzťahu k premenám metafyziky, resp. teológie (Slováček 2015: 49). Pre túto prácu je však postačujúca následovná citácia, ktorá Schmittovu teológiu adekvátne vystihuje: „„Všemocnost“ moderního zákonodárce, o níž slyšíme v každé učebnici státního práva, je nejen jazykově přejata z theologie, ale theologické reminiscence se vynořují i v jednotlivostech argumentace.“ (Schmitt 1922: 32)

Ústredným pojmom *Politické theologie*, z ktorého čerpá táto bakalárska práca a ktorý je kritický pre adekvátne porozumenie ako *Pojmu politična a Teorii partyzána*, tak aj následnej interpretácie diel Niccoló Machivelliho, je pojem suveréna. V rámci pátrania po ucelenej pojmovej definícii¹⁶ suveréna sa Schmitt vymedzuje, analyzuje, diskutuje a poukazuje na celý kolektív autorov (Schmitt 1922). Preto nie je možné jeho argumentáciu, vychádzajúcu z tohto hlbokého a rozvetveného procesu vytrhnúť a prezentovať samostatne, bez kontextu, ktorý jej dodávajú spomínaní autori. Ak by teda čitateľ získal podozrenie, že v tejto časti analyzujem viac iných autorov ako Schmitta, je to len preto, pretože sám Schmitt svoju argumentáciu postavil takýmto spôsobom.

„Suverén je ten, kto rozhoduje o výjimečnom stave.“ (Schmitt 1922: 9) Z tohto citátu je očividné, že s pochopením definičnej črty suveréna je pevne spojený výklad výnimočného stavu, resp. prípadu. Pátranie po pojme suveréna sa nezaobíde bez pátrania po pojme výnimky. Schmitt dokonca uvádza, že takýto postup má systematický a právne logický dôvod (Schmitt 1922: 9). Právny z toho dôvodu, že nie je možné tvoriť výnimku bez toho, aby bola známa norma, z ktorej sa daná výnimka vytvára.¹⁷ Norma je v tomto kontexte zameniteľná s právom, resp. má k nemu priamy vzťah. Preto ak je výnimka priamo vzťahná ku norme, rovnaký vzťah cez súvzťažnosť medzi normou a právom, získava aj ku právu. A tým teda získava táto konštrukcia spomínaný „právne logický dôvod“ (Schmitt 1922: 9).

Tzv. „spor s Kelsenom“ preberám ako priliehavé heslo, pretože v troch slovách obsahuje celý kontext Schmittovej právnej argumentácie ku výnimke, umožňuje ho jednoducho uchopiť, predchádza deformácií jeho obsahu a zjednodušuje ďalšiu prácu s ním.¹⁸ Pre pochopenie Schmittovho pohľadu je nutné pozastaviť sa aj nad právnym chápaním výnimky u Hansa Kelsena.¹⁹

Ten tvrdí, že rozhodnutie vždy vychádza z normy, z určitého platného rámca. Norma má primát a všetko konanie je možné z nej vyvodit' (Barša 2007: 176-177). „Chápe právo ako systém hierarchicky seřazených pravidel, nikoliv jako způsob jejich realizace.“ (Barša 2007: 178)

¹⁶Ktorá v sebe obsahuje aj jasnú aplikáciu pojmu. Definícia suveréna v rámci premisy „suverenita je najvyššia, neodvedená moc vládcu“, je podľa Schmitta dostatočná (Schmitt 1922: 9). Nedostatočný je jej naväzujúci praktický predpoklad.

¹⁷Tento vzťah ale platí vzájomne, teda podľa Schmitta nie je vplyv normy na výnimku jedinečným ale platí aj naopak, vo vplyve výnimky na normu (Schmitt 1922). Tomuto vzťahu, ktorý sa stavia do opozície voči normu uprednostňujúcemu modelu Hansa Kelsena, sa budem venovať detailnejšie nižšie.

¹⁸Hlavne vo vzťahu k čitateľovi, čo je v tomto prípade mojim primárnym cieľom.

¹⁹Samozrejme, v Schmittovom podaní.

Carl Schmitt tento vzťah dôsledne prevracia naruby hlbokou teoretickou argumentáciou, ktorú sa budem snažiť čo najzrozumiteľnejšie popísať tak, aby zároveň nebol stratený zreteľ z ústredného zámeru tejto bakalárskej práce.

Práve na nasledovnom príklade je možné vidieť silu praktického východiska, ktoré Schmitt využíva. Argumenty ktoré vrhá nielen na Kelsena, ale v tejto partikulárnej časti sporu, aj na Krabbeho a Preuša, sú vo svojej podstate len dokazovaním praktických dopadov v rámci argumentačnej roviny. Podľa Schmitta si nedokážu uvedomiť základný moment, nutný pre pochopenie právnej normy: „Pro Preuße a Krabbeho jsou veškeré představy o osobnosti historickými ozvuky absolutní monarchie. Všechny tyto námitky přehlížejí, že představa osobnosti a její souvislost s formální autoritou se vyvinula ze specificky právního zájmu, totiž ze zvláště jasného vědomí o tom, co tvoří podstatu právního rozhodnutí.“ (Schmitt 1922: 26) A podstatu tohto právneho rozhodnutia tvorí jednoduchý fakt, že bez tohto rozhodnutia nemôže právna norma fyzicky existovať. Vždy musí byť zhmotnená autoritou, suverénom, ktorý si ponecháva výhradné právo na toto rozhodnutie, bez ohľadu na to, či je, alebo nie je absolutistickým monarchom. Idea právnej normy sa nemôže realizovať sama, jej celá existencia pramení a vyúsťuje v rozhodnutí autority o tom, že sa táto idea právnej normy právne vymáhateľnou normou stane. Ide o definitívny rozpor medzi ideou a normou, kedy ani jedna nemôže byť logicky druhou (Schmitt 1922: 17-30).

Pri interpretácii samotného jadra sporu si dovoľím pomôcť interpretáciou profesora Baršu. Ten ho totiž vystihuje prenikavo v dvoch vetách: „Schmitt tvrdí, že rozhodnutí suveréna predchádza a zakladá právo. Kelsen tvrdí, že rozhodnutí vždy již vychází z práva a nemůže tedy být jeho základem.“ (Barša 2007: 176) K tomu môžem dodať len následovné: rozhodnutie z práva samozrejme vychádza, v zmysle, že nie je možné ho z roviny práva vyňať,²⁰ ale v tomto prípade len po obsahovej stránke, nie po stránke formálnej, tj. konštitučnej. Rozhodnutie ako činnosť nemusí predpokladať žiadnu normu na to, aby sa mohlo uskutočňovať v rámci svojej samostatnej pojmovej štruktúry. Významovo presahuje rámec práva, pretože v rámci neho je možné rozpoznať

---

²⁰A nie kvôli obsahovej náväznosti rozhodnutia na historickú normu, ale práve preto, lebo samotné rozhodnutie je právne konštitučným aktom, a teda ho právo musí rozpoznávať vždy aspoň v tomto zmysle. Na základe tejto vzťahovej príslušnosti rozhodnutia ku právnej teórii už nie je možné ich nikdy separovať absolútne. Voči tomu sa ale Schmitt nevymedzuje. Znamenalo by to totiž, že sa v krajnom dôsledku argumentu vymedzuje voči nájdeniu spoločného menovateľa všetkého súcna, ktorého je jednoduché nájsť vždy v Bohu. Taký argument ale ďaleko prekonáva rámec každej konštruktívne vymedzenej debaty a pokiaľ ho Kelsen hodlá využiť, dosiahne tým len to, že sa sám diskvalifikuje z debaty, v ktorej zaujíma jeden z dvoch opozičných pólov, a teda dá automaticky za pravdu Schmittovi.

len jednu z mnohých foriem rozhodnutia. Naopak, norma mimo rozhodnutia nemôže existovať, čím sa v rámci tejto argumentácie na konci dostávame k téze, ktorá je vo svojej podstate vlastne len preformulovaním už spomínaného vzťahu suveréna a výnimočného prípadu.

Prečo je ale výnimočný prípad priamo spojený s tvorbou normy? Rozhodnutie o právnej aplikácii normy predsa môže vychádzať z už platnej normy, nie zo svojvoľného rozhodnutia autority. „Rozhodnutie“ o jej „zhmotnení“ je teda len čisto technickou záležitosťou, vzhľadom na to, že idea tejto formy sa nachádza už v rámci existujúcej formy iného zákona. Ak by sme pominuli fakt, že každá norma v konečnom dôsledku vždy pramení z konkrétneho rozhodnutia,²¹ rozhodnutie o výnimke je vo vzťahu k norme v apriórnom postavení z čisto praktického hľadiska: pokiaľ nie je možné definovať prípad, kedy norma neplatí, nie je možné definovať ani prípad, kedy platí. To je myšlienkový proces, ktorý sa skrýva za pasážami, ktorými Schmitt stavia výnimku nad obecné platné (Schmitt 1922: 16, 27). „Výjimka je zaujímavejšia než normálny prípad. To, čo je normálny, nedokazuje nič, výjimka dokazuje všetko; výjimka nejen potvrdzuje pravidlo, ale pravidlo vôbec žije len z výjimky. Ve výjimke prolamuje sila skutočného života kúru mechaniky ztuhlé opakovaním.“ (Schmitt 1922: 16)

Schmitt sa snaží poukázať na fakt, že zákon nikdy nedokáže zveriť autoritu individuálne, vždy len inštitucionálne alebo procedurálne.²² A pokiaľ sa tento vzťah nezmení, rozhodnutie bude vždy integrálnou súčasťou práva.

Jeden moment je ale štátnej suverenity neodškrípateľný, vzhľadom na to, že o práve v ňom nachádzajú moment štátu aj autori, s ktorými Schmitt polemizuje (Schmitt 1922: 21-24). Je ním posledná, rozhodujúca garancia práva, v zmysle jeho vymožitelnosti. Štát negarantuje obsah právnej normy *per se*, ale jej platnosť po formálnej stránke. Je posledným a rozhodujúcim garantom (Schmitt 1922: 24).

---

²¹Bez ohľadu na to, pod koľkými vrstvami čisto „technických“ odvodení noriem z noriem, sa aj tak dostaneme k norme, ktorá vznikla na základe špecifického rozhodnutia suveréna. A to ako v teologicko-filozofickom, tak aj v právne-praktickom zmysle.

²²Občanovi, predsedovi, ministrom, prokurátorovi, atp., zatiaľ čo nedokáže zveriť autoritu menovite Barrackovi Obamovi, Robertovi Ficovi, Ottovi von Bismarckovi, atp., v praktickom zmysle. Uvedení traja sa samozrejme môžu stať aktérmi v spojitosti s právom, rovnako sa môže stať, že ich určitý zákon bude menovať osobne ako autoritu pre výkon určitého rozhodnutia, ale taký zákon má vo vzťahu k ich osobám až aposteriorný charakter, keďže nie je možné utvoriť zákon explicitne uvádzajúci osobu a procedúru predtým, než vôbec obe začnú existovať. Samozrejme v prípade, že vylučujeme iracionálny experiment, zbavený akejkoľvek právnej logiky, v rámci ktorého je takýto dokument možné vytvoriť. V tom prípade by sa jednalo o akýsi prípad prorocka, ktoré môže nadobudnúť okrem faktickej aj právnu účinnosť.

Barša toto doplňuje výkladom z *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, v ktorom sa nachádzajú²³ totožné pojmy, rovnako ako aj totožný argumentačný postup, práve s tým, ktorý používam ako primárny pre interpretáciu, teda s textom *Politická theologie* (Barša 2007: 176; Schmitt 1922: 25-28). Evidentnou spojitosťou je spomínanie analogického vzťahu *deliberare* a *agere* (Barša 2007: 176; Schmitt 1922: 25), ale aj citácia odkazujúca na Hobbesove „*Auctoritas, non veritas facit legem*“ (Barša 2007: 176; Schmitt 1922: 28). V kapitole *K protirevoluční filosofii státu* len stavia praktický argument do krajnosti, aby poukázal na prípady, v ktorých jednoducho nie je možné rozhodnutie odložiť (Schmitt 1922: 43-52). Práve tie sú dôvodom, ktorý núti Schmitta sa nad touto otázkou zamýšľať, rovnako ako aj de Maistra a Donoso Cortéza (Schmitt 1922: 43-52).

Nesmieme samozrejme zabudnúť na fakt, že pre Schmitta je inštitút výnimky prvkom, ktorý právo a právny poriadok nevyvracia, práve naopak, potvrdzuje jeho univerzálnu platnosť.²⁴ Tento fakt je eminentný pri postavení Schmitta do rozporu s ponímaním výnimky u Waltera Benjamína, ktorý ju vníma ako „akt revolučného násilí“, ktorého cieľom je zrušiť platný normatívny rámec ako taký (Barša 2007: 191).

4.2.2 Pojem politična (1932)

Carl Schmitt predkladá v *Pojme politična* vrcholnú pojmovú konštrukciu toho, čo môžeme nazvať politikum.²⁵ Vzhľadom na to, že obsahy rôznych iných pojmov sú tvorené poslednými rozlíšeniami, teda dvoj-pojmovou dichotómiou, je logické snažiť sa definovať politikum práve na základe takejto dichotómie. Obzvlášť, keď Schmitt upozorňuje na nedostatočnú definíciu tohto pojmu, ktorý je podľa neho až príliš často spájaný so štátom,²⁶ kedy sa politické stotožňuje so štátnym, čo ho robí pojmovo závislým na existencii štátu ako takého (Schmitt 1932: 20). Ak je oblasť morálky definovaná dichotómiou dobra a zla, sféra estetiky krásou a škaredosťou, ekonomika rentabilnosťou a nerentabilnosťou, potom musí byť sféra politického definovaná dichotómiou priateľ – nepriateľ (Schmitt 1932: 26). Toto krajné vymedzenie pojmu ale

²³V pasážach textu, citovaných Baršom.

²⁴Preto aj nie je v jeho poňatí možné vyňať výnimku zo zákona, spôsobom, akým toto vyňatie chápe Hans Kelsen.

²⁵Tento preklad uvádzam po konzultácii s Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra SAV. V rámci tejto práce je možné ho vždy, v príslušnom skloňovaní, voľne zameniť za *politično*.

²⁶Pokiaľ neplní funkciu negatívneho protipólu pre ostatné pojmy (Schmitt 1932: 19).

poskytuje vymedzenie iba v zmysle kritéria, nie obsahu, teda poskytuje možnosť asociácie a disociácie (Schmitt 1932: 26-27).

Pravú podstatu tohto rozdelenia popisuje v úvode tretieho oddielu *Pojmu politična*: „Pojmy přítele a nepřitele je třeba pojímat v jejich konkrétním, existenciálním smyslu, nikoli jako metafory nebo symboly, nikoli jako pojmy promíšené a zeslabené ekonomickými, morálními a dalšími představami, a nejméně ze všeho je lze chápat psychologicky v privátním individualistickém smyslu jako výraz privátních citů a tendencí.“ (Schmitt 1932: 28). Nepriateľ je teda bojujúci celok, verejný nepriateľ (Schmitt 1932: 28-29).²⁷ Iné aspekty ľudského života môžu a nemusia túto intenzitu nadobudnúť. Keď ju však nadobudnú, začínajú sa riadiť inou logikou, logikou politického (Schmitt 1932: 38). To tvorí úplne nové motívy, ktoré v optike predošlých aspektov považované za iracionálne (Schmitt 1932: 38). Už sa nepozera na morálnosť, efektivitu či estetickosť. Cieľom už nie je dosiahnuť motivácie plynúce z iných aspektov, ale presadiť, alebo ubrániť sa, na úkor aktuálne zvoleného nepriateľa. V Baršovej interpretácii je týmto nepriateľom niekto druhý, kto dokáže rozhodovať o svojom osude a tým predstavuje hrozbu pre „našu“ schopnosť rozhodovať o svojom osude (Barša 2007: 224).

Antagonizmus ktorý vzniká z politického nepriateľstva je najintenzívnejším možným antagonizmom (Schmitt 1932: 30). V krajnom prípade ústi do vojny, ktorá sa v tomto zmysle stáva ultimátnym potvrdením²⁸ a vyústením nepriateľstva, a to nielen navonok celku, ale aj dovnútra neho (Schmitt 1932: 32).²⁹ „Válka vyplývá z nepřátelství, neboť to je bytostnou negací jiného bytí. Válka je jen nejzářší realizací nepřátelství.“ (Schmitt 1932: 33)

Na základe tohto štiepenia Schmitt vyvodzuje definíciu toho, čo môžeme nazývať politickou jednotou.³⁰ Politikum pramení z kritéria rozlíšenia priateľa a nepriateľa (Schmitt 1932: 35). Podľa tohto rozlíšenia sa potom politický aktér aj

---

²⁷Verejná a privátna hlbšie osvetľuje s pomocou antického názvoslovie, kde analogicky proti sebe stojí „hostis“ a „inimicus“. „Hostis“ ako vonkajší nepriateľ, pred ktorým sa celok bráni a proti ktorému sa vymedzuje, zatiaľ čo „inimicus“ je pojem založený na individuálnej antipatii (Schmitt 1932: 29).

²⁸Krajným bodom.

²⁹Ekvivalentom krajného vyústenia nepriateľstva – medzištátnej vojny – sa v rámci politickej jednoty stáva vojna občianska (Schmitt 1932: 33).

³⁰Tento pojem je možné v rámci diskurzu tejto práce nahradiť napríklad aj bojujúcim celkom, politickou veličinou alebo rozhodujúcim ľudským zoskupením (Schmitt 1932).

náležite správa a prispôsobuje svoje chovanie.³¹ Schmitt túto tézu posúva až do krajnosti, aby poodhalil jej pravú podstatu: „Kdyby byla pacifistická opozice vůči válce natolik silná, že by pacifisty mohla dohnat k válce proti nepacifistům, k „válce proti válce“, prokázalo by se tím, že skutečně má politickou moc, protože je dostatečně silná na to, aby seskupila lidi pod zorným úhlem přítele a nepřítele.“ (Schmitt 1932: 36)³² Zároveň politická jednota relativizuje pnutia vo svojom vnútri, svoje vnútorné spory, ktoré by mohli potenciálne vyescalovať až do krajne politickej intenzity. Z rôznych sfér, ktoré sa môžu stať definičnými v politickom zmysle potom vznikajú aj rôznorodé politické jednoty – štáty. Štát proletársky, národný, kňazský, obchodnícky, vojenský alebo úradnícky, sú príkladmi poukazujúcimi na centrálnu oblasť,³³ z ktorej politickej štiepenie čerpá (Schmitt 1932: 38).

V nadviazaní na predošlú podkapitolu k teológii politiky a pojmu suveréna, ten kto môže užiť politickú moc³⁴ je automaticky politickým suverénom (Schmitt 1932: 37-38). A to dokonca v tak konštitutívnom zmysle pre samotný pojem politického suveréna, že jeho poprenie je preň bezprostredne deštruktívne: „[...] se zřetelom k orientaci na potenciální vážný případ skutečného boje proti skutečnému nepříteli je politická jednota nutně buď rozhodující jednotou [...] a v tomto smyslu [...] je suverénní, nebo vůbec neexistuje.“ (Schmitt 1932: 39) K politickej jednote náleží rozhodnutie o konkrétnom obsahu kategórií politického, rovnako ako rozhodnutie o tom, či na také rozhodnutie nastal čas (Schmitt 1932: 49). Rovnako sa ale môže výmenou za bezpečnosť podriaďovať inej jednote, ktorej rozhodnutie sa pre ňu stáva suverénnym (Schmitt 1932: 53).³⁵

K politiku sa spolu so suverénom pojí ešte jeden ústredný moment, ktorý ho pomáha nachádzať aj v najneprehľadnejších situáciách. Je ním politická moc. Tú

³¹Napríklad formou zmeny východných motivácií, ktoré pred vystupňovaním sporu obsahovali inú náplň, resp. iné štiepenie v rámci hraničných kritérií (Schmitt 1932: 38).

³²V tejto pasáži Schmitt upozorňuje aj na to, čo v *Teorii partyzána* odhaľuje ako nepriateľstvo absolútne. „Takové války jsou pak nutně válkami zvláště intenzivními a nelidskými, protože tím, že překračují hranice politická, musí nepříteli současně degradovat v morálních i dalších kategoriích a učinit z neho nelidské monstrum,“ (Schmitt 1932: 37). Schmittov dešpekt pre takúto vojnu je zjavný, rovnako ako aj v pasáži na s. 55: používanie argumentu „ľudstva“ je len jeho zneužívaním pre partikulárny politický cieľ (Schmitt 1932: 54-55).

³³Tento pojem Schmitt uvádza v *Epoche neutralizací a depolitizací*, ktorá je súčasťou spisu o politiku (Schmitt 1932: 78-92).

³⁴Ktorá sa najjasnejšie ukazuje v rozhodnutí o priateľovi a nepriateľovi, rovnako ako v priamo nadväzujúcom rozhodnutí o vojne, spojeníctve a neutralite.

³⁵Schmitt uvádza vzťah medzi *Protection* a *Obedience* (Schmitt 1932: 53). Vďaka nemu môžeme pomerne výstižne vysvetliť vzťahy v rámci moderných bezpečnostných aliancií.

Schmitt spútava s momentom násilia, ktorý je inherentne zahrnutý v rámci skutočne politického (Schmitt 1932: 33, 36). Politickú moc má ten, kto dokáže rozhodovať o priateľovi a nepriateľovi, v rámci určitej utvorenej politickej jednoty, resp. taká jednota samotná. Politická moc dokáže užívať hrozbu reálnej možnosti násilia, rovnako ako od nej oprostiť (Schmitt 1932: 36). Ona si ponecháva výhradnú právomoc vo vzťahu k vyhláseniu vojny, tj. krajného nepriateľstva a ďalším nástrojom politiky, ktoré z nej plynú sekundárne, ako napríklad tvorby koalícií, kompromisov a podobne (Schmitt 1932: 37-38).³⁶

Dôležité je taktiež podotknúť, že Schmitt v *Pojme politična* rozoznáva rozdiel medzi politickým a stranícko-politickým. Stranícko-politické sa dá interpretovať ako depolitizované,³⁷ ktoré sa ukrýva pod závojom „politiky“. Súčasťou skutočne politického, sa stáva až vtedy, keď sa do stranického boja dostane skutočná, bytostne reálna eventualita boja (Schmitt 1932: 33). Vtedy môže byť stranícko-politické označované ako politické, ale o nič viac ako iné kategórie, ktoré môžu dosiahnuť politickej intenzity.³⁸ A práve v stranícko-politickom Toto je treba brať na zreteľ, pokiaľ budeme chcieť tento fenomén v ďalších častiach pomenovať.

4.2.3 Teórie partyzána

Teorie partyzána má už vo svojom podtitule napísané *Poznámka na okraj k pojmu politična*. To výstižne popisuje pojednávanie spisu a jeho začlenenie vo vzťahu k predošlým dvom. Schmitt v období 1962 – 1963 formuluje isté pokračovanie *Pojmu politična*, doplnenie vychádzajúce z nových faktov 20. storočia, v ktorom sa venuje novému fenoménu v rámci zaužívaného vzťahu priateľ – nepriateľ. Tým novým fenoménom, ktorý naruša regulárnu podobu vojny, je partizán (Schmitt 1963: 18, 20).

Tento fenomén mapuje Schmitt od španielskeho boja proti Napoleonovi,³⁹ dá sa povedať, až do dnes⁴⁰ (Schmitt 1963). V rámci dôsledného pátrania po jeho podstate uvádza jeho hlavné charakteristiky, ktorými sú neregulárnosť, resp. nepravidelnosť⁴¹,

---

³⁶ Alebo aj inštitút neutrality.

³⁷ Teda bez funkčného obsahového vyplnenia hraničných kategórií politika.

³⁸ Ako napríklad náboženské, ekonomické, morálne a iné (Schmitt 1932: 38).

³⁹ Od roku 1808, kedy datuje jeho vznik, ako prvého neregulárneho súpera voči regulárnej armáde (Schmitt 1963: 12).

⁴⁰ V záverečnej časti, ktorá pracuje, okrem iného, s realitou atómových zbraní a kozmonautiky (Schmitt 1963: 79).

⁴¹ Vo vzťahu k regulárnej, pravidelnej – bežnej – armáde.

intenzívny politický charakter⁴² a jasné telurické vymedzenie⁴³ (Schmitt 1963: 20, 21, 26, 30). Vývoj partizána je spätý aj s vývojom významu nepriateľa, ktorý v rámci historického diskurzu mení svoju obsažnosť.⁴⁴ Túto tézu podporuje Schmitt popisom daného vývoja, ktorý rozdeľuje heslovito, podľa zásadných osobností spätých s touktorou významovou premenou (Schmitt 1963: 37-67). Za priekopníka štátom uznaného partizánstva považuje Carla von Clausewitzu, na ktorého nadväzuje Leninom, ktorému zas v rámci rovnakej domény kontruje Mao Ce-tung (Schmitt 1963: 37-62). Vrcholom partizánstva je konečne prípad Raoula Salana, ktorý je významovo bohatý aj vo vzťahu ku spomínaným konceptom suveréna a politiky (Schmitt 1963: 62-79).

Schmitt upozorňuje na kľúčový význam ediktu o pruskej domobrane z 21. 4. 1813 (Schmitt 1963: 45). „Těchto deset stránek pruské Sbírkky zákonů z roku 1813 (str. 79-89) patří zcela jistě nejneobyčejnějším stránkám všech zákonných ustanovení na světě.“ (Schmitt 1963: 46) Ilustruje zmenu prebiehajúcu vo vzťahu priateľ – nepriateľ, ktorú datuje od španielskych *guerilleros* (Schmitt 1963: 12-13, 27). Partizán prechádza vývojom od tohto španielskeho poňatia a v novej podobe užívaný pruskou vojenskou elitou a inteligenciou (Schmitt 1963: 11-36). Legitimáciou neregulárneho bojovníka sa diametrálne mení konvenčný vzťah tvorený krajnými kategóriami politického v ich praktickej podobe.

Clausewitzov príspevok spočíva v popísaní fenoménu partizána ako vystupňovania intenzity nepriateľstva v rámci jeho krajnej možnosti, teda vojny (Schmitt 1963: 48-50). Vojna, ktorá mala určité pravidlá, minimálne v zmysle ustanovenia bojovníka a civilistu, sa dostáva do nového prostredia, ktoré však Clausewitz nemohol pochopiť plne, keďže bol viazaný klasickými kategóriami pri premýšľaní o vojne (Schmitt 1963: 49). V tomto zmysle sa stáva z akéhosi konvenčného nepriateľa, pri ktorom boj s ním znamená niečo ako hru⁴⁵, nepriateľ skutočný (Schmitt 1963: 83-86), teda nepriateľstvo voči nemu nie je relativizované porážkou a uznaním jeho nadvlády. Napriek tomu, že práve v Prusku sa táto inštitucionalizácia neregulárneho zrodila, „Приhlásit se к вызброjení лиду, кe взпouре, к

---

⁴²Vyvedený nielen historicky, ale aj etymologicky, cez analýzu nemeckého *Partei*, ktoré tvorí koreň slova *Parteigänger* – partizán (Schmitt 1963: 21). Tento politický charakter implikuje organizovanosť (Schmitt 1963: 31).

⁴³„Partyzán bude představovat specificky pozemní typ aktivního bojovníka alespoň tak dlouho, jak budou na naší planetě možné antikoloniální války.“ (Schmitt 1963: 26-27)

⁴⁴Alebo ju zväčšuje a dopĺňa o nové roviny významu.

⁴⁵Vypožičiavam si z Leninovho rozlíšenia *война* [vojna, pozn. prekl. aut.] a *игра* [hra, pozn. prekl. aut.], ktorému sa venujem nižšie (Schmitt 1963: 54).

revoluční válce, k odporu a povstání proti existujícímu řádu [...] to je pro Prusy něco nového a „nebezpečného“, co jaksi vybočuje ze sféry právního státu.“ (Schmitt 1963: 48). Táto systematizácia a začlenenie neregulárneho, umožnila Leninovi rozpracovať Clausewitzove⁴⁶ tézy do praktickej reality, presahujúcej vtedajší rámec uvažovania pruského dôstojníka (Schmitt 1963: 50-56). Priamu náväznosť Lenina na Clausewitzu Schmitt podkladá následovne: „Lenin byl velkým znalcem a obdivovatelem Clausewitzovým. Během první světové války, v roce 1915, intenzivně studoval jeho knihu *Vom Kriege* a do svého poznámkového sešitu – *Žetrad'ka* – si dělal německé výpisky a ruské okrajové poznámky, s podtrženými místy a výkřičníky.“ (Schmitt 1963: 53) Spojitosť v rámci vývoja teórie je medzi nimi teda nielen obsahová ale aj faktická. Práve Lenin prichádza s absolutizáciou politika, tak, ako ho popisujem vyššie, v rámci Schmittovho komentára ohľadom boja pacifistov proti vojne, ktorá je pre partizána legitimizujúca (Schmitt 1963: 52-53).⁴⁷ Dokonca je pre neho partizánska vojna až nevyhnutnou formou boja (Schmitt 1963: 52).

U Lenina sa zhmotňuje totálna vojna ako neodvratný fakt a absolútne nepriateľstvo spolu s ňou (Schmitt 1963: 54). Aj preto Leninov dešpekt ku konvenčnej⁴⁸ vojne, ktorú posmešne nazýva hrou (Schmitt 1963: 54). U Lenina už partizán nespochybňuje iba poriadok vojenský, ale vôbec celé usporiadanie (Schmitt 1963: 55). Spojením filozofie s partizánom realizoval De Maistrovu nočnú moru, kedy sa revolučného boja chopí „*akademický Pugačov*“ (Schmitt 1963: 55-56).

Analýza Mao Ce-tunga v kontraste so Stalinom nemusí zapadať do postupnosti pojmového aparátu v zmysle nového impulzu pre politické, ale práve táto technická odlišnosť pomôže interpretácií práve pri poznámke ku *Umeniu vojny*. Práve tu je vidieť silu telurického charakteru partizána. Totalita politického dosahuje úplne nový zmysel, kedy je možné bojovníka a civilistu prirovnáť k dvom pažiam toho istého muža (Schmitt 1963: 58). „[...] morálka obyvateľstva je morálkou národa ve zbrani. A z toho má nepřítel strach.“ (Mao Ce-tung 1953-1957, cit. v Schmitt 1963: 58)

Prípad Raoula Salana dokazuje vzťah normy a práva, legality a legitimacy, ktorý som spomínal už politickej teológii a objavoval sa aj v podkapitole o politiku. Spomínané *auctoritas, non veritas facit legem*, neznamená nič menej a nič viac ako

---

⁴⁶A Marxove a Engelsove, z neho vychádzajúce (Schmitt 1963: 50-51).

⁴⁷Komunistického partizána, pretože ten bojuje v revolučnej vojne na správnej strane (Schmitt 1963: 53).

⁴⁸V zmysle daných medzí, v ktorých sa vojna pohybuje a ktoré neprekračuje za žiadnych okolností (Schmitt 1963: 54).

primát legality nad legitimitou. Zákona nad právom. A suverén je ten kto o tejto legalite rozhoduje.

Práve v tragickom osude Raoula Salana sa tento vzťah ukazuje vo svojej nahote. Salan sa stal úplne novým partizánom, stojacim ako proti partizánovi, tak aj proti legitimizujúcej moci, ktorá ho opustila. Tvorí novú praktickú realitu partizánskeho boja a na rozdiel od profesionálneho revolucionára, za ktorým stojí vždy zainteresovaný tretí, je úplne sám (Schmitt 1963: 73-75, 81).

Určenie nepriateľa je ústredným momentom, ktorý určuje politikum. Ak sa v rámci politickej jednoty nájde niekto, kto s konkrétnym naplnením kategórie nepriateľa suverénom nesúhlasí, stáva sa jeho súperom o vymedzenie nepriateľa. A spolu s vymedzením nepriateľa aj o vymedzenie partizána, regulárnosti a neregulárnosti, legálneho a ilegálneho, pravdy a lži. „Ten, kto si činí nárok na to, že sám určí nepřítele, si taky osobuje nárok na vlastní, novou legalitu, nechce-li se podvolit určení nepřítelů provedenému dosavadní vládou.“ (Schmitt 1963: 83)

Nepriateľstvo nadobúda v priebehu posledných dvoch storočí úplne nový rozmer: z konvenčného sa, cez skutočné, stáva absolútnym. Absolútne nepriateľstvo už nepozná žiadne pevné hranice, rovnako tak, ako ich konvenčné kreslí a rešpektuje, a skutočné rúca iba preto, aby ich nahradilo novými.⁴⁹ Zároveň je stále v kompetencií politického suveréna, držiteľa politickej moci, aby rozhodoval o konkrétnom vyplnení tejto krajnej kategórie, rovnako ako o jej intenzite, so všetkými dôsledkami, ktoré toto rozhodnutie nesie.

Nepriateľ je rovnako východzím pre politikum, ako je východzím výnimočný prípad pre právnu normu. Preto sa Schmitt odvracia od absolútneho nepriateľstva, rovnako ako sa odvracia od výnimky, ktorá má slúžiť len opätovnému nastoleniu práva.⁵⁰

4.2.4 Machiavelli v Schmittovi

Carl Schmitt spomína vo svojich dielach Machiavelliho viackrát explicitne. Napríklad v *Pojme politična a Teórii partyzána* (Schmitt 1932: 31, 1963: 47). Prvá

---

⁴⁹ „Nepřítel není něco, co musí být zničeno. Nepřítel stojí na mé vlastní úrovni. Z toho důvodu se s ním musím střetnout v boji, abych získal svůj vlastní rozměr, vlastní mez, vlastní podobu.“ (Schmitt 1963: 83)

⁵⁰ „Jenže každé ničení je sebeničením. Zato nepřítel je druhým. Vzpomeň krásných formulací filosofa: to opravdu nekonečné je vztah k sobě ve druhém. Negace negace, říká filosof, není žádnou neutralizací, nýbrž na ní závisí to opravdu nekonečné. [...] Nepřítel je figurou naší vlastní otázky. Běda tomu, kdo nemá žádného nepřítelů, neboť v soudný den bude jeho nepřítelům já.“ (Schmitt 1950: 90, cit. vo Freund 1992: 7-38, 37-38, cit. v Barša 2007: 208)

poznámka nie je pre naše skúmanie dôležitá, vzhľadom na to, že sa venuje čisto teoretickej podstate negatívneho vymedzenia politického, pričom Schmitt poukazuje na tradíciu negatívneho vymedzenia, kedy funkčný pojem pramení zo špecifickej negácie (Schmitt 1932: 21).

Druhý prípad je spomenutie Machiavelliho Clausewitzom, ktoré môže v rámci tejto bakalárskej práce získať obsah iba v rámci doplnkovej interpretácie *Umenia vojny*. Podčiarkuje už spomínaný rozdiel medzi konvenčným a skutočným nepriateľom, jeho pridaná hodnota v tomto prípade nie je v ničom inom, ako v tom, že priamo odkazuje na Machiavelliho (Schmitt 1963: 47).

4.3 Skúmanie Machiavelliho

Na základe pojmového aparátu, popísaného v predošlej kapitole, sa v tejto časti pokúsim vyskladať mozaiku Machiavelliho myslenia tak, aby bolo možné preukázať interpretovateľnosť zvolených momentov pomocou spomínaného pojmoslovie Carla Schmitta.

Kapitolu člením na tematické celky, ktoré však medzi sebou vzájomne súvisia a v mnohých pasážach aj prelínajú.⁵¹ V prvom rade nadviažem na časť o politickej teológii, hľadaním suveréna v Machiavelliho dielach a jeho následnou definíciou. Budem sa snažiť popísať práve právny aspekt a pokračovať v rovine „sporu s Kelsenom“, kedy je pre určenie suveréna smerodajné aj určenie platnej normy a výnimky z nej.

Suveréna ale nie je možné oddeliť od ďalšej zložky, politickej jednoty, ktorá sa s ním pojí skrz politickú moc a autoritu rozlíšenia obsahov krajnej kategórie nepriateľstva. Preto na toto hneď nadviažem momentmi popisujúcimi politickú jednotu, spolu so všetkými jej pojmovými rozvetveniami,⁵² ktoré som dokázal v rámci Machiavelliho diela objaviť.

Rozlíšenie priateľ – nepriateľ a vznikajúce štiepenie budem popisovať v rámci tvorenia jednoty, ako aj mimo nej, keď sa budem snažiť poukázať na Machiavelliho vnímanie politickej moci ako momente rozhodujúceho použitia násilia, vo vzťahu k určenému nepriateľovi.

---

⁵¹Nerád by som, aby prílišný dôraz na kategorizáciu zotrel spojitosti potrebné pre utvorenie uceleného kontextu.

⁵²V rámci diškurzu tejto bakalárskej práce.

4.3.1 Autenticita umenia vojny

Predtým než pristúpim k samotnej interpretácii Machiavelliho, považujem za nutné vyjadriť sa ku hodnovernosti Umenia vojny, ako diela, ktorým je možné skúmať Machiavelliho politické myslenie. Autor tvrdí, že dišputa prebehla vo florentských záhradách Cosima Rucellaia, pričom sa jej zúčastnili všetci uvádzaní účastníci (Machiavelli 2004: 195-199). O tomto je namieste pochybovať, vzhľadom na to, že práve také tvrdenie nie je v rozpore s formou sokratovského dialógu. Andrew Villalon uvádza pochybnosť ako o autenticite diela, tak aj o jeho výpovednej hodnote vo vzťahu k Machiavelliho mysleniu (Villalon, 2007). Vzhľadom na to, že dielo používam iba na podopretie argumentu o nepriateľovi, a vzhľadom na to, že tento sa v diele nachádza takmer neustále, považujem v rámci tohto kontextu Villalonovu pochybnosť o autenticite za dostatočnú.

4.3.2 Suverén a decise

Už v úvode ku rukopisu *Úvah o prvej dekáde Tita Livia* Machiavelli veľmi subtilne identifikuje vzťah právnej normy a rozhodnutia. Jeho tvrdenie, označujúce občianske právo za nič viac ako rozhodnutia právnikov z dávnych čias, ktoré ich dnešným kolegom umožňujú vykonávať rozsudky (Machiavelli 2007: 16). Toto má pre skúmanie tejto práce nevídanú dôležitosť, Machiavelli sa už tu vyjadruje ku vzťahu práva a rozhodnutia a zaujíma v ňom značne pro-schmittovský postoj. Spravodlivosť vzniká rozhodnutím, nie je daná apriórne. Tvorí sa až zhodou na rešpektovaní určitej normy, ktorú vymáha zvolená autorita (Machiavelli 2007: 24). Napriek tomu, že „common good [všeobecné blaho, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 45) a ospravedlnenie činu, tým, že na jeho konci je „result being good [dobrý výsledok, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 45), je ťažko uchopiteľné, rovnako ako čo konkrétne v konkrétnej situácii považuje Machiavelli za dobré a kedy už je dobré zlým a naopak, uvádza dôležitý moment tvorby práva: „[...] a single man to be the one who gives it shape, and from whose mind any such organization derives [...] jediný muž, ktorý bude tvoriť jej formu, a z jeho mysle je každá taká organizácia odvodená, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 45). Decizionistický moment je tu úplne zjavný.⁵³

---

⁵³V tomto prípade nedbám limitácie „dobrým výsledkom“ alebo „dobrým úmyslom“, keďže tie sú rovnakou limitáciou rozhodnutia, ako každá iná limitácia, ktorá tvorí vlastnú doménu suverénneho rozhodnutia.

V pátraní po výnimke u Machiavelliho sa však vieme dostať hlbšie ako len k uznaniu primátu rozhodnutia pred právom. Aplikácia výnimky v súlade s pravidlom, resp. delegácia rozhodnutia na konkrétnu autoritu v rámci vymedzenom rímskou tradíciou⁵⁴ je jednoducho pochopením Schmittovej výčitky normatívnej neschopnosti univerzálneho zmocnenia a jej čo najväčšie potlačenie v praktickom zmysle (Machiavelli 2007: 94).⁵⁵ Postupu, ktorý sa priamo vymedzuje voči určitému stavu, je nutné pripísať jeho vedomosť o možnosti takého stavu. Rozhodnutie teda nie je nutné len vo sfére právnej polemiky, v spore o primát normy alebo výnimky, ale aj v praktickej aplikácii – bežnom výkone práva. Bežná normatívna prax sa sama suspenduje, aby dala vzniknúť právne záväznému rozhodnutiu suveréna. Machiavelli dokonca upozorňuje, že bez podobnej inštitúcie dokážu zriadenia⁵⁶ len veľmi ťažko prežiť vážne turbulencie (Machiavelli 2007: 95). V tejto pasáži ešte uvádza jeden dôležitý aspekt takéhoto rozhodnutia, keď spomína „extraordinary measures [mimoriadne opatrenia, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 95), ktoré si zaslúžia našu pozornosť aj z toho dôvodu, že ich v rámci diela užíva viackrát.⁵⁷ Mimoriadne opatrenie znamená v tomto kontexte porušenie platného normatívneho rámca, a to bez postačujúcej legitimacy, s odvolaním sa na jeho výsledok.⁵⁸ „When a republic lacks such a procedure, it must necessarily come to ruin by obeying its laws or break them to avoid its own ruin. [...] if one establishes the habit of breaking the laws for good reasons, later [...] one can break them for bad reasons. [Ak v republike taká procedúra chýba, nevyhne sa záhube, buď nasledovaním svojich platných pravidiel, alebo ich porušením v mene vyhnutia sa záhube. (...) ak si niekto zvykne porušovať pravidlá z dobrých dôvodov, neskôr (...) ich môže porušiť z dôvodov zlých., pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 95).⁵⁹

---

⁵⁴Inštitút voleného diktátora.

⁵⁵So suverénom v Schmittovom zmysle si toto vymedzenie neodporuje preto, pretože suverén je definovaný vždy určitou doménou, určitým konkrétnym rozsahom možnosti rozhodnutia, ktorá je v praktickom zmysle odvodená najmä z neodškriepiteľnej materiálnej limitácie. Rímsky diktátor je teda suverénom v rámci danej domény, aj keď nemusí byť vždy suverénom politickým, zatiaľ čo rímsky senát je tvorcom výnimky, teda je suverénnym v rozhodnutí o výnimočnom prípade.

⁵⁶„Cities“ (Machiavelli 2007: 95).

⁵⁷(Machiavelli 2007: 33, 67, 358-359)

⁵⁸Ustanovenie diktátora takým porušením nie je, keďže suverén je v prípade nutnosti zmocnený právnou procedúrou na jej porušenie. Machiavelli tým upozorňuje na nutnosť vysporiadania sa s výnimočným prípadom zahrnutím do platného normatívneho rámca tak, aby sa čo zamedzilo porušovaniu práva po formálnej stránke.

⁵⁹„Ruin [záhuba, pozn. prekl. aut.]“ je používaná v Machiavelliho diele často a bližšie sa jej budem venovať v časti pojednávajúcej o politickej jednote.

Primát rozhodnutia priznáva aj vo *Vladárovi*: „[...] establishing of new laws and institutions of his own creation; [(...) ustanovenie nových zákonov a inštitúcií z jeho vlastného zriadenia;], pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2004: 131)

Najprenikavejšou pasážou týkajúcou sa vzťahu rozhodnutia a práva je citácia prátoru Anniusa na strane 189, ktorý obsahovo presne vystihuje spor medzi Schmittom a Kelsenom a z neho vyplývajúci vzťah *deliberare – agere*.⁶⁰ „I still think that how we should act will affect the main issue more than what we should say. It will be easy to find words to fit our actions once we have set our plans in order. [Stále si myslím, že to čo by sme mali urobiť, ovplyvní danú vec viac, ako to, čo by sme mali povedať. Bude jednoduché nájsť slová, ktoré vystihnú naše činy, keď už budú naše plány dané, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 189). Machiavelli dodáva: „These words are without any doubt completely true, ... because in the midst of doubt and uncertainty about what others wish to do, it is impossible to match words with deeds, but once a decision has been taken and what is to be done has been determined, it is an easy matter to find the right words. [A tieto slová sú v skutku pravdivé, pretože vprostred pochybnosti a neistoty o tom, čo chcú vykonať ostatní, je nemožné spojiť slová s činmi, avšak v momente, keď už je rozhodnutie vykonané, a čo sa má diať stanovené, je nájdenie správnych slov vecou jednoduchou., pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 189). Machiavelli tu formuluje navlas rovnaké východisko, ako Schmitt. Dokonca ho dopĺňa o nevyhnutnosť rozhodnutia, ktoré je treba vykonať okamžite, keďže každý ďalší odklad je hrubou chybou (Machiavelli 2007: 190).

Zmienka o rozhodujúcej autorite senátu a odporúčanie dodržiavať pravidlá stanovené suverénom⁶¹ len dopĺňujú moju naratívu (Machiavelli 2007: 102-103, 116).

Politická jednota vzniká na základe vytvorenia jasného obsahu hraničnej kategórie, tj. identifikovaním nepriateľa. Zjednotenie v rámci obrany pred nepriateľom uvádza Machiavelli už na prvej stránke prvej knihy *Úvah* (Machiavelli 2007: 19). Okrem obrany pred útokom (Machiavelli 2007: 21, 63) vykonáva toto zoskupenie aj dobyvačnú činnosť (Machiavelli 2007: 37), teda cieľom jednoty je buď obrana pred, alebo podriadenie si nepriateľa.⁶² Cieľom politickej jednoty je ochrana tejto jednoty pred ničivým vplyvom, a to v závislosti na jej konkrétny obsah (Machiavelli 2007:

⁶⁰Ktorý som spomínal v časti o politickej teológii.

⁶¹Aj keď ide o suveréna samotného.

⁶²Teda nepriateľstvo tvorí aj základ vojny a jej následného rozdelenia na defenzívnu a ofenzívnu.

31).⁶³ Pre nájdenie uceleného pojmu politickej jednoty v Schmittovom zmysle u Machiavelliho, je nutné sa pozrieť ako na jeho popis nepriateľa, tak aj na súvzťažnosť tohto nepriateľstva s násilím.

4.3.3 Násilie v rámci politiky = nepriateľ

Machiavelli rozumie nepriateľovi v rovnakom vzťahu s užitím násilia, ako ho popisuje Schmitt. V jeho textoch je to takmer hmatateľné: takmer vždy keď spomína nepriateľa, je to v spojitosti s reálnou eventualitou fyzického stretu (Machiavelli 2004, 2007)⁶⁴. Dôležitosť, akú pripisuje Machiavelli vojenskej sile a zdatnosti v súvislosti s politikou si dovoľím ukázať na dvoch analogických príkladoch, ktoré ju podľa mňa viac ako dostatočne popisujú. Ide o dve veľmi podobné pasáže z rozdielnych kníh, jedna sa nachádza vo *Vládárovi* a druhá v *Úvahách o prvej dekáde Tita Livia*: „Thence it was, that all prophets who came in arms in hand were successful, whilst those who were not armed were ruined. [A tak sa stalo, že všetci proroci, ktorí prišli so zbraňou v ruke, boli úspešní, zatiaľ čo neozbrojení upadli do záhuby., pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2004: 33), „Similar disadvantages arise, then, from having disarmed your peoples; from this arises another, even greater disadvantage, for the nearer the enemy comes to you, the weaker he will find you. [Podobné nevýhody vyplývajú, rovnako, z odzbrojenia svojho ľudu; z toho plynie ďalšia, ešte väčšia nevýhoda, pretože čím väčšími sa nepriateľ priblíži, tým väčšími nazrie tvoju slabosť., pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 238). Násilie je pre Machiavelliho neoddeliteľnou súčasťou definičného vzťahu priateľa a nepriateľa, ktorý je pečatený faktickým užitím krajného násilia – vojnou.

4.3.4 Politická moc

Senát⁶⁵ a jeho moc,⁶⁶ sedí do Schmittovej definície politickej moci takmer dokonale. Nielen, že si ponecháva výhradnú právomoc na určenie nepriateľa, rozhoduje

---

⁶³Machiavelli uvádza republiku, ktorej úlohou je chrániť slobodu. Ja dodávam, že sloboda je vlastným obsahom republiky a teda jej definičným vymedzením voči zriadeniam autoritatívneho charakteru – v tomto kontexte princípátu.

⁶⁴Najmä strany 23, 36, 90, 96, 158 (tu dokonca v zmysle totálnej fyzickej likvidácie, teda v absolútnej intenzite), 170, 181-185, 213, 251 a 75-76, 77, 195-427 (posledný údaj odkazuje na všetky knihy *Umenia vojny*, vzhľadom na to, že v *Umení vojny* je definícia nepriateľa prítomná takmer neustále).

⁶⁵Machiavelli k nemu dodáva aj „people [ľud, pozn. prekl. aut.]“, v synonymickej súvzťažnosti.

aj o užití násilia a delegácii⁶⁷ autority na užitie násilia (Machiavelli 2007: 244).⁶⁸ Nesnažím sa tvrdiť, že by si tento vzťah uvedomoval aj Machiavelli, zároveň je ale namieste poukázať na fakt, že si dôsledne všima dôležitosť suverénneho rozhodovania pri praktickom výkone krajnej intenzity nepriateľstva.

Z príkladu v 11. kapitole II. knihy *Úvah* (Machiavelli 2007: 180-181) je možné vyvodiť ďalšie závery týkajúce sa politickej moci. Napriek tomu, že vzťah, ktorý popíšem, nemusí byť Machiavellimu zrejmý, je nepochybné, že sa v tejto časti nachádza: „[...] Florentines [...] derived from that relationship “a reputation rather than actual strength“; [...] [obyvatelia Florencie (...)] získali z tohto vzťahu „skôr reputáciu, ako skutočnú silu“, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 180). Očakávanie, ktoré dávali obyvatelia Florencie do spojenectva s Francúzskom boli priamo naviazané na jeho schopnosť užitia politickej moci, ktorá tvorila danú sekundárnu reputáciu. Už len fakt, že reputácia bola tvorená na základe preukázateľnej politickej suverenity nám dokazuje aplikovateľnosť Schmittovej definície politickej moci aj v tomto prípade.

Machiavelli dokonca priamo poukazuje na ilegálnosť nelegitímneho užitia násilia, ktoré evokuje hlbší vzťah, popísaný v Schmittovej kapitole, rovnako ako načrtáva moment partizánstva, ktorému sa budem venovať nižšie, pričom oba sa spájajú v reminiscencií na Raoula Salana (Machiavelli 2007: 40). Stalo sa tak v prípade Francesca Valoriho, kde Machiavelli dokonca priamo spája mimoriadne opatrenie s ilegalitou (Machiavelli 2007: 40). Vzhľadom na to, že ilegálne v tomto zmysle znamená použitie nelegitímnej sily, môžeme spojiť aj pojem mimoriadneho opatrenia s nelegitímnym užitím násilia.⁶⁹ Čo je však dôležitejšie je, že týmto pochodom Machiavelli nepriamo uznáva Schmittové postavenie politickej moci ako monopolu na rozhodnutie o užití násilia.

Takisto explicitne uvádza vzťah *Protection – Obedience*, ktorý spomínam vyššie v poznámke, kedy v rovnakom duchu ako Schmitt upozorňuje na vzťah vzdania sa určitej politickej suverenity výmenou za ochranu v prípade potreby (Machiavelli 2007: 207)

⁶⁶Popísaná v 33. kapitole II. knihy (Machiavelli 2007: 244-245).

⁶⁷Alebo legítimácií.

⁶⁸V plnom rozsahu zmocnenia senátom, teda dokáže tvoriť ďalšieho legítimného suveréna v rámci svojej domény.

⁶⁹Aspoň v tomto prípade. Mohlo by ale byť zaujímavé, ak by sa použil tento predpoklad pri dekodovaní významovej roviny tohto pojmu v iných kontextoch.

Za zmienku stojí aj koncept zbavenia zodpovednosti vojvodcu povereného vedením vojny, za chyby, ktoré počas výkonu služby⁷⁰ urobí (Machiavelli 2007: 88-89). Prvou úrovňou argumentu je fakt, že tým, že je tento veliteľ oslobodený od nervozity plynúcej zo zodpovednosti politickej moci, ktorá ho výkonom užitia násilia poverila, je logicky schopný využiť všetky svoje danosti,⁷¹ a teda môže dosahovať omnoho lepšie výsledky. Dovolím si argumentovať, že tento postup nemusí prameniť iba z praktickej stránky veci,⁷² ale z bytostného pochopenia módu suveréna⁷³ a rešpektovania jeho špecifik. Zmocnený veliteľ síce nemusí rozhodovať o tom, proti komu Rím vytiahne do boja, za to má však plnú kompetenciu v otázkach týkajúcich sa jemu zverenej vojenskej sily, a teda aj identifikácie konkrétneho nepriateľa⁷⁴.

4.3.5 Vnútorne štiepenie

Machiavelli vyplňuje aj ďalšie kritérium pojmu politika a z neho odvodenej politickej jednoty. Je ním možnosť identifikácie vnútorného nepriateľa, a boj s ním, ktorá tvorí dôkaz funkčnosti politického štiepenia tak, ako tento vzťah popisuje Schmitt. Nielenže sú tieto momenty v Machiavelliho diele prítomné, Machiavelli sa im obsiahlo venuje a snaží sa na ne upútať pozornosť.

Jeden príklad, ktorý môžeme nájsť, je prípad reakcie istého Arrunsa, ktorý sa vo svojom rodnom meste nemohol domôcť práva na pomstu, čo ho doviedlo k paktu s nepriateľom - Galmi (Machiavelli 2007: 41). Je tu vidieť zmena štiepenia, kedy intenzita nepriateľstva k jednému prevýšila intenzitu nepriateľstva k druhému.

Uvedomenie si dôležitosti politickej jednoty a zabránenia z nej vyplývajúceho potenciálu vnútorného štiepenia je veľmi dobre ilustrované v 28. kapitole III. knihy Úvah na príklade istého Spuria Meliusa (Machiavelli 2007: 322). Ten narušil jednotu zriadenia, keď si v dobe nedostatku dovolil krímiť obyvateľstvo na vlastný účet, čo mu prinieslo veľký počet priaznivcov. Senát na to reagoval ustanovením diktátora, ktorý Meliusa popravil (Machiavelli 2007: 322). Senát videl politickú jednotu ako nadradenú

---

⁷⁰Respektíve, za chyby v rámci rozhodovania.

⁷¹Ktoré by inak mohol spochybňovať, tvárou v tvár negatívnym dôsledkom.

⁷²Ak by tomu tak bolo, zodpovednosť by sa v mene zvýšenej efektivity v konečnom dôsledku nevymáhala na nikom.

⁷³O to viac suveréna – aspoň čiastočne, v praktickej rovine – politického.

⁷⁴Upozorňujem tu na bytostnú aplikáciu rozhodnutia o priateľovi a nepriateľovi, pri každom jednom strete s neznámym. Je to okrem iného aj rozhodnutie medzi regulárnym a neregulárnym, medzi bojovníkom a civilistom atp., ktoré nemôže vykonať zmocňujúci aparát, ale vojvodca sám o sebe – prípadne rozhodnutie delegovať ďalej vo vojenskej štruktúre.

dobrému úmyslu. Taký úmysel je pre suveréna škodlivý, pokiaľ má politickú jednotu rozvracať zvnútra.

Najprenikavejšou je ale z celého textu až následovná formulácia: „[...] and when you have no enemy outside, you will find one at home, [a pokiaľ nemáš žiadneho vonkajšieho nepriateľa, nájdeš si ho doma, pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 28). Relativizácia, ktorú poskytuje vymedzenie voči vonkajšiemu nepriateľovi vnútorným sporom, je tu rovnako zreteľná, ako pri Carlovi Schmittovi.

Machiavelli v rámci vnútorného štiepenia prichádza s pojmom „ruin [záhuba, pozn. prekl. aut.]“, ktorý používa celkom pravidelne (Machiavelli 2004: 22, 2007: 37, 43). Môžeme pod ním rozumieť jednoducho zánik primárneho politického vymedzenia voči vonkajšiemu nepriateľovi a jeho nahradenie vymedzením odlišným, v princípe ale deliacim predošlú jednotu na dva alebo viac politických celkov.

4.3.6 Konvenčný nepriateľ

Pomerne výpovedným v zmysle konvenčného poňatia vojny je Machiavelliho náčrt vojenskej praktiky Rimanov. Ak sa proti nim vymedzil určitý nepriateľ, reagovali na neho bezodkladne a povolaním obrovskej armády ukončili spor úderne a rezolútne (Machiavelli 2007: 170). Cieľom ale nebolo úplné zničenie nepriateľa, ale víťazstvom na bojovom poli si ho podmaniť a nadiktovať mu podmienky ďalšieho usporiadania, na ktoré zo strachu pred zničením územia pristúpil (Machiavelli 2007: 170).⁷⁵ V kapitole 8 II. knihy *Úvah* Machiavelli popisuje rozdielnu intenzitu pri telurickom vymedzení jednoty (Machiavelli 2007: 172-175). To čo popisuje, sa dá prirovnať ku Schmittovej interpretácii Clausewitza a telurickému vymedzeniu partizánskych bojovníkov. Existenčné puto s pôdou má za dôsledok prekonanie konvenčnej intenzity konfliktu, čo si aj Machiavelli veľmi pravdepodobne uvedomuje: „[...] entire people [...] driven either by famine or by war, and goes to seek out ... a new province, not to rule over it [...] but [...] to possess it, and to drive out or murder its ancient inhabitants. This kind of war is extremely cruel and frightful. [(...) celý ľud (...) hnaný buď hladomorom alebo vojnou, ide a hľadá novú provinciu, nie preto, aby si ju podrobil (...) ale preto (...) aby ju vlastnil, a aby vyhnal alebo vyvraždil jej odvekých obyvateľov. Taká vojna je extrémne krutá a hrôzostrašná., pozn. prekl. aut.]“ (Machiavelli 2007: 172). Rozlíšenie medzi typom vojny, na základe intenzity nepriateľstva, je tu evidentné.

---

⁷⁵Ak nie, proces sa opakoval.

Konvenčný aspekt súboja sa odráža aj v radách, ktoré dáva Machiavelli v rámci 3. kapitoly *Vladára* (Machiavelli 2004: 13-23). Podrobenie si územia a jeho ekonomické využitie je cieľom súboja, intenzita nepriateľstva nedosahuje úrovni spomínaných v rámci časti o partizánovi (Machiavelli 2004: 14-15).⁷⁶

Prerозprávanie príbehu Alexandra Veľkého tiež naznačuje primát konvenčného chápania vojny. Občania obliehaného mesta vystupňovali pôvodne konvenčný konflikt do skutočného nepriateľstva, keď porušili konvenčný rámec zabitím Alexandrových emisárov, za čo sa im dostalo adekvátnej odpovede od Alexandra, ktorý v reakcii mesto zničil a jeho obyvateľstvo pobil a zotročil (Machiavelli 2007: 230).

Zostáva polemikou, či môže byť posledná kapitola *Vladára* označovaná ako pokus o tvorbu novej politickej jednoty, v rámci ktorej prebehne zintenzívnenie nepriateľstva z roviny konvenčnej do roviny skutočnej (Machiavelli 2004: 129-134). Ak by tomu tak bolo, Machiavelli by touto myšlienkou predbehol Clausewitza takmer o tri storočia, čím by položil základ cesty k absolútnemu nepriateľstvu omnoho skôr, než sa domnieval Schmitt.

4.4 Zhrnutie

Politické myslenia Niccoló Machiavelliho je možné interpretovať pomocou pojmového rámca, ktorý vo svojich spisoch postavil Carl Schmitt. Fundamentálne momenty Schmittovej filozofie, s ktorými táto práca narábala, je možné nájsť v rôznych častiach, v rozdielnej kvantite a vo viacerých úrovniach kontextu. Suverén, rozhodnutie, politická jednota, politická moc, nepriateľ, intenzita nepriateľstva, ale aj výnimka a pravidlo, to všetko je možné starostlivým pátraním nájsť aj v diele Niccoló Machiavelliho. Na základe týchto pojmov je možné prehĺbiť interpretačný rámec autora, o ktorom do dnes nepanuje jasná akademická zhoda.

Okrem bežných zistení práca eviduje silný moment konvenčného typu nepriateľstva v Machiavelliho diele, čo len zapadá do koncepcie vývoja intenzity nepriateľstva Carla Schmitta. Zaujímavým by však mohol byť hermeneutický rozbor 26. kapitoly *Vladára*, a to práve so zreteľom na predstavené stupňovanie intenzity konfliktu, popísanej v rámci *Teórie partyzána*. Už však nie v rámci tejto bakalárskej práce.

---

⁷⁶Taktiež v kapitole 7 (Machiavelli 2004: 35-44).

Prácu sa v rámci teoretického rozdelenia najviac približuje tretiemu východisku, vzhľadom na to, že nepreferuje výklad ani jedného diela a zároveň sa nesnaží nájsť jednotiacu rovinu iba v rámci Machiavelliho diela. Napriek tomu sa aj od prístupu cambridžskej školy líši, ak nie metodologicky, tak minimálne východiskami. Zatiaľ čo Pocock cez idey obsiahnuté v dielach popisuje dobovú spoločenskú prax a Skinner sa snaží dielo vysvetliť cez jeho hlbšiu literárno-historickú tradíciu, táto práca má za cieľ omnoho skromnejší cieľ. Je ním príspevok k popisu, aké idey sa v diele nachádzajú a ako môžu byť interpretované.

Z toho dôvodu sa obávam, že nie je v mojej intencii zaradenie práce adekvátne posúdiť, keďže jej zaradenie sa môže meniť na základe zvolených kritérií a sama o sebe sa nesnaží ani vymedziť a ani prispôsobiť tomu-ktorému teoretickému prístupu.

5. Záver

Dúfam, že moja krátka práca sa do interpretačného diškurzu Machiavelliho diela zapojila s pozitívnym výsledkom. Mojim cieľom bolo poukázať na nové možnosti, ktoré pohľad na Machiavelliho optikou Carla Schmitta môže priniesť, rovnako ako aj odkryť niektoré podobnosti v ich politickom myslení, ktoré podľa môjho názoru stoja za zmienku. V tomto zmysle si dovoľím svoju prácu pokladať za úspešnú a dúfam, že na ňu budem môcť v budúcnosti nadviazať, vzhľadom na to, že obaja autori poskytujú nesmierne bohatý priestor pre bádanie.

Ďakujem čitateľovi za jeho čas a dúfam, že ho čítanie tejto práce naplňalo aspoň z polovice tak, ako mňa naplňalo jej písanie.

„Presto je možno, že se mýlím, a že to, co pokládám za zlato a diamanty, je jen trochu mědi a skla.“
(René Descartes)

Summary

The main aim of the submitted work was to examine the relation between army effectiveness and loyalty and regime changes in the countries of Arab world in the aftermath of the Arab spring. Examination of effectiveness and loyalty was based on altered ends-ways-means paradigm. Indicators used to identify the level of effectiveness

were the generation of the main battle tank, ratio of soldiers to population, history of coup d'état, existence of political parties, number of scientific publications per million capita, and finally the military expenditure per capita. Loyalty was examined on three levels – influences from the regime, from the society and from the army itself. The regime changes were examined using Diamond's hybrid regimes typology. After the evaluation of given indicators a correlation analysis was undertaken, whose results suggests possible relation between the two researched phenomena.

Bibliografia

BALLESTREM, Karl a Henning OTTMANN. *Politická filosofie 20. století*. Praha: OIKOYMENH, 1993. Oikúmené. ISBN 80-85241-52-8.

BARŠA, Pavel. *Síla a rozum: spor realismu s idealismem v moderním politickém myšlení*. Praha: Filosofia, 2007. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-256-1.

GERRING, John. *Social science methodology: a unified framework*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2012. Strategies for social inquiry. ISBN 0521132770.

MACHIAVELLI, Niccolò, Julia Conaway BONDANELLA, Peter E. BONDANELLA. *Discourses on Livy*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780199555550.

MACHIAVELLI, Niccolò, Oliver FRANCIS. *The Prince & The Art of War*. New ed. London: Collector's Library, 2004. ISBN 9781904633815.

MACHIAVELLI, Niccolò. *Úvahy o vládnutí a o vojenství*. Překlad Josef Hajný. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-391-3.

PETŘÍČEK, Miroslav (ed.). *Moderní svět v zrcadle literatury a filosofie*. Praha: Herrmann & synové, 2011. ISBN 978-80-87054-28-4.

SCHMITT, Carl. *Politická theologie: čtyři kapitoly k učení o suverenitě*. Překlad Jan Kranát, Otakar Vochoč. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-401-5.

SCHMITT, Carl. *Pojem politična: text z r. 1932 s předmluvou a se třemi korolárii*. Praha: OIKOYMENH, 2007. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7325-107-9.

SCHMITT, Carl. *Teorie partyzána: poznámka na okraj k pojmu politična*. Praha: OIKOYMENH, 2008. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-265-3.

SHAKESPEARE, William. *Historie I*. Překlad Antonín Klášterský a Josef Václav Sládek. Vyd. 1. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1964. 889 s. Český překlad; sv. 9.

SLOVÁČEK, Petr. Politická theologie a Carl Schmitt. *Reflexe: filosofický časopis: Časopis pro filosofy a teology*. 2015, **49**, 47-63.

VILLALON, Andrew. Review of Art of War. *De Re Militari* [online]. 2007 [cit. 2016-05-13]. Dostupné z: http://www.deremilitari.org/REVIEWS/Machiavelli_Art_Lynch.html

ZNOJ, Milan a Jan BÍBA. *Machiavelli mezi republikanismem a demokracií*. Praha: Filosofia, 2011. ISBN 978-80-7007-360-5.